

בבא קמא כ"ד

משנה

לר"י מועד שהעידו בו ג' ימים תם איזהו תם ואיזהו מועד³⁶⁹? רבי יהודה אומר, מועד
משיחור בו ג' ימים זה כשהעידו בו שנגח שלש פעמים בשלשה ימים,
ושור מועד שראה שוורים שלש פעמים ולא נגח חוזר להיות תם. רבי מאיר אומר,
שור נעשה מועד כשנגח שלש פעמים ואפילו ביום אחד, ושור מועד שאינו נוגח
כשהתינוקות ממשימים בו חוזר להיות תם³⁷⁰.

גמרא

טעם המחלוקת בין ר"י לר"מ אמר אביי, רבי יהודה לומד ששור נעשה מועד
אחרי שנגח שלש נגיחות בשלשה ימים³⁷¹
מהכתוב: "או נודע פי שור נגח הוא מתמול שלשם ולא ישמרנו בעלי" "תמול"
אחד "מתמול" שנים "שלשם" שלשה "ולא ישמרנו בעלי" לנגיחה רביעית. רבא
אמר, "תמול מתמול" אחד "שלשם" שנים "ולא ישמרנו" וכעת הוא מועד ומשלם
נזק שלם³⁷². ורבי מאיר אומר שלומדים בקל וחומר אם ריחק נגיחותיו נעשה מועד
וחייב נזק שלם כל שכן שהשור נעשה מועד אם קירב נגיחותיו בשלש פעמים
ביום אחד. כמה ששנינו בברייתא, אמר רבי מאיר, ריחק נגיחותיו חייב, קירב
נגיחותיו לא כל שכן.

אמרו לו זבה תוכיח שמתמאה בימים אמרו לו חכמים, זבה תוכיח, שהרי אם ראתה שלש
ולא בראיות

ראיות של זיבה בשלשה ימים טמאה שבעה ימים,
וכשקירבה ראיותיה שראתה שלש ראיות ביום אחד אינה טמאה שבעה ימים אלא
היא שומרת יום כנגד יום. אמר להם רבי מאיר, הרי הכתוב אומר: "וזאת תהיה
טמאתו בזוב", ויש גזירת הכתוב שלא נדרוש את הקל וחומר³⁷³. כיון שבזב נאמר
שלש פעמים המילה "זוב" לומר שנטמא הזב בשלש ראיות, והכתוב "וזאת"
מיעט שטמאת הזב תלויה בראיות, ולא טומאתה של הזבה. שבזבה נאמר: "ואשה
369 אע"ג שאמרו בהבא על יבימתו, סתם לן תנא בשור המועד כרשב"ג אין חולק בדבר שהרי הדבר נלמד
מהפסוקים. תוס'.

370 אע"פ שאדם יש לו מזל, כיון שהשור נעשה שפל שאפ' שהתינוקות ממשימים בו ודאי חזר לתמותו. ולר"מ
אפילו שחור ג' פעמים ביום אחד אינו חוזר לתמותו אע"פ שמועיל להעדאה. כמו שמצאנו שלר' שמעון נעשה
מועד בשלש פעמים וחוזר לתמות רק בשלשה ימים. תוס'.

371 בנגיחה השלישית הוא עדיין תם ובנגיחה הרביעית הוא מועד. רש"י.

372 רש"י מפרש שלפי רבא בפעם השלישית הוא מועד ומשלם נזק שלם. והתוס' אומרים שלפי זה יש לפרש את
דברי הגמרא דאתו ג' כתי עדים ביום א' שלמ"ד ליעודי תורא הועד ומשלם נ"ש אע"פ שלא ידעו תחילה, ואינו
נראה. ורש"י עצמו חזר בו משום הגמרא בפ' חזקת הבתים ומפרש שלרבא נעשה מועד בנגיחה הרביעית וההבדל
בין אביי לרבא הוא במשמעות דורשים.

373 אין להקשות שכ"ש שאפשר לומר תוכיח אחרי שהכתוב ממעט במפורש את הזבה מראיות. מפני שבזבה לא
שייכת הסברא של קירוב וריחוק, שאינה טמאה משום שהיא מוחזקת שתראה אלא מגזה"כ שהיא זבה בג' ימים
של ראייה, ואפ' יבוא אליה ותאמר שהיא לא תראה יותר. תוס'.

כִּי יִזוּב זֹבֵב דָּמָה יָמִים רַבִּים” תלה את טומאת הזבה בימים.

מסתבר שההיקש מקיש את הזב לזבה הכתוב שואלת הגמרא, ואולי הכתוב בא למעט זב שאינו מטמא בימים? עונה

הגמרא, מפני שהכתוב: “וְהִזְבֵּב אֶת זֹבוּוֹ לְזָכָר וּלְאִנְקָה” מקיש את הזכר לנקבה, מה זבה מטמאה בימים אף זב מטמא בימים. ולא מקישים את הנקבה לזכר מה זב מטמא בראיות אף זבה תטמא בראיות, מפני שהמלה “וְזֹאֵת” ממעטת את הזבה מראיות. שואלת הגמרא, ומה ראית לומר שהמלה “וְזֹאֵת” באה למעט זבה מראיות, אולי היא באה למעט את הזב מימים? עונה הגמרא, מסתבר שהכתוב בזב שמדבר בראיות ממעט את הזבה מראיות, ואינו ממעט את הזב מימים³⁷⁴.

תנו רבנן, איזהו מועד? כל שהעידו בו שלשה ימים. וחוזר להיות תם, שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח, דברי רבי יוסי. רבי שמעון אומר, שור נעשה מועד כשנגח שלש פעמים אפילו ביום אחד. ושלשה ימים נאמרו, רק לכך שחוזר להיות תם רק כשראה שוורים שלשה ימים ולא נגח אותם.

ר"נ אמר הלכה כר' יהודה במועד וכר"מ בתם כר' יוסי שנימוקו עמו

אמר רב נחמן בשם רב אדא בר אהבה, הלכה כרבי יהודה שנחלק במשנתנו עם רבי מאיר, ששור נעשה מועד רק כשנגח בשלשה ימים, שהרי רבי יוסי מודה לו. והלכה כרבי מאיר, ששור תם חוזר לתמותו כשהתינוקות ממשמשים בו שלש פעמים ואינו נוגח³⁷⁵, שהרי רבי יוסי מודה לו. שאל רבא את רב נחמן, מדוע אינך אומר הלכה כרבי מאיר במועד, שנעשה מועד בשלש פעמים, שהרי רבי שמעון מודה לו. והלכה כרבי יהודה שתם חוזר לתמותו בשלשה ימים, שהרי ר"ש מודה לו? אמר לו, 'רבי יוסי נימוקו עמו' ולכן אני סובר שהלכה כרבי יוסי³⁷⁶.

ליעודי תורא או ליעודי גברא

הסתפקו בגמרא, האם שלשה ימים שנשנו הם 'ליעודי תורא', כלומר האם התורה אמרה שצריכים להעיד שהשור נגח שלשה נגיחות בשלשה ימים כדי לעשות את השור למועד, ואם השור קירב את נגיחותיו ונגח שלש נגיחות ביום אחד אינו מועד. או 'ליעודי גברא', שצריכים להעיד שהשור נגח שלש נגיחות בשלשה ימים כדי ליעד את בעל השור³⁷⁷. והיוצא להלכה מספק זה כשבא ג' כתות של עדים³⁷⁸ ביום אחד, וכל אחת מעידה שהשור נגח ביום אחר. אם נאמר 'ליעודי תורא', השור נעשה מועד על פי עדותם. ואם נאמר 'ליעודי

374 תוס' מקשים אדרבה נאמר שהפסוק בזב ממעט את הזב ולא את הזבה. כמו שלומדים שהלויים אינם פסולים במומים מהמלה "זאת" "זאת אשר ללויים" ואין אחרת ללויים. וי"ל שגם שם היו דורשים "זאת ללויים" על כהנים שאין שנים פסולים בכהנים, אלא שדורשים זאת מ"אשר ללויים". תוס'.

375 אפ' ביום אחד.

376 ור"נ לא אמר הלכה כרבי יוסי מפני שרצה להזכיר את ר' יהודה ור"מ שנחלקו במשנה. תוס'.

377 לא שיהיה מועד לעבור בהתראות שהרי היה משלם נ"ש רק בנגיחה החמישית. אלא שידועו לו בכל פעם ששורו נגח. תוס'.

378 לאו דוקא ג' כתי עדים אלא אפ' כת אחת שמעידה ביום אחד. תוס'.

גברא', אינו נעשה מועד, מפני שבעל השור יאמר, עכשיו הן מעידות בי³⁷⁹, והרי התורה אמרה שצריכים להעיד בבעלים אחרי כל אחד מהימים.

אין השור נעשה מועד עד שיעידו ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, אין השור בפני ב"ד ובפני בעלים

נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים³⁸⁰ ובפני בית דין³⁸¹. העידו בו בפני בית דין ושלא בפני בעלים, בפני בעלים ושלא בפני בית דין, אינו נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בית דין ובפני בעלים. העידוהו שנים בראשונה, שנים בשניה ושנים בשלישית, הרי כאן שלש עדיות. ואם עדות אחת מהן בטלה, האחרות לא בטלות ומשלם עליהן חצי נזק³⁸². וכן הם עדות אחת להזמה, שאם אחת משלשתן הוזמה משלם על הנגיחה הרביעית חצי נזק. נמצאת כת ראשונה זוממת הרי כאן שתי עדיות, והוא פטור והן פטורים, אפילו שהיו גורמים לו לשלם נזק שלם מפני שאין העדים נעשים זוממים עד שיזומו כולם. נמצאת כת שניה זוממת הרי כאן עדות אחת, והוא פטור והן פטורים. נמצאת כת שלישית זוממת כולן חייבין. ועל זה נאמר: "וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כְּאִשֶּׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו". ולכאורה יכולים לחייב גם את העדים הראשונים בנזק שלם כשהזומו, רק אם נאמר 'ליעודי תורא' שבשור צריך שלשה ימים, אבל להעיד בבעלים מספיק יום אחד, ממילא כולם באו ביום אחד לחייב נזק שלם. אבל אם נאמר 'ליעודי גברא' הרי הם באים בשלשה ימים³⁸³, ומדוע שהעדים הראשונים יתחייבו בנזק שלם?

דקדמי רמזי אמר רב אשי, אמרתי את השמועה לפני רב כהנא ושאל והרי גם למי שאומר 'ליעודי תורא' קשה, שהעדים האחרונים³⁸⁴ יאמרו האם ידענו שכל מי שבא לבית הדין בא להעיד על השור³⁸⁵, ומדוע שנשלם נזק שלם, אנחנו באנו לחייב את בעל השור רק חצי נזק? אלא מדובר³⁸⁶ כשהעדים של הכת הראשונה רמזו רמזים לעדים של הכת השלישית שיעידו, ולכן ברור שהעדים של הכת האחרונה באו לעשותו מועד. רב אשי אמר, מדובר שכל העדים באו רצופים,

379 תוס' שואלים הרי מ"מ אינו קנס אפ' למי שאמר שחצי נזק הוא קנס שהרי כשנגח ג' פעמים יצא מחזקת שימורו. וי"ל שאין ח"נ חלוק, וכיון שהוא קנס הוא קנס בכל מקום. תוס'.

380 גרסת מהר"ם בפני ב"ד ובפני בעלים שנאמר והועד בבעליו.

381 מסברא, שהרי מי יקבל את העדות ללא ב"ד. תוס'.

382 רש"י, והתוס' מפרשים לענין שלשה אחים שאחד מן השוק מצטרף עמהם. תוס'.

383 היה אפשר להקשות גם מהאחרונים שלא ידעו מעדות הראשונים. תוס'.

384 לא היה יכול להקשות מהראשונים שמוכת שבאו ליעדו מכך שהמתינו ולא באו להעיד עד שהשור נגח שלש פעמים. תוס'.

385 וא"ל אומר שהאחרונים היו בב"ד כשהראשונים העידו מפני שמדובר שהאחרונים העידו קודם שאל"כ אין הוכחה שהראשונים באו ליעדו, שמא לא היה להם זמן לברא לבי"ד. תוס'.

386 רש"י אינו גורס אלא והתירוץ הוא למי שאו' ליעודי תורא ולא למי שאו' ליעודי גברא. תוס' מפרש לפי הגרסא שגורסת אלא דקדמי רמזי רמזי, שגם למי שאומר ליעודי גברא כשהעדים הראשונים באו כל שלשת הימים יחד עם האחרים ורמזו להם. והתירוצים האחרונים נאמרו גם למי שאומר ליעודי גברא.

ואינם יכולים לומר שלא ידעו הראשונים העידו ששור זה נגח. רבינא אמר, מדובר בעדים שמכירים את בעל השור ואין מכירים את השור, ולכן מוכח שאין מעידים שישלם חצי נזק, שהרי שור תם אינו משלם אלא מגופו³⁸⁷. אלא הם באו להעיד שהשור מועד. ואפילו שאינם מכירים אותו³⁸⁸, מדובר שהם מעידים שראו שאחד השוורים שלו נגח ואמרו, יש בבקרך שור נגחן ואתה חייב לשמור על כל השוורים שלך כדי שהשור הנגחן לא ייגח³⁸⁹.

הספק במססה כלבו של חברו בחברו הסתפקה הגמרא, מה הדין במססה כלבו של האם בעל הכלב חייב חבירו בחבירו³⁹⁰. ואין הספק על המססה, שהרי הוא פטור משום שהוא גרמא בנוזיקין. אלא הספק הוא בבעל הכלב, האם הוא יכול לומר מה עשיתי?, או אומרים לו, כיון שידעת שאם משסים את כלבך הוא משתסה ונושך, לא הייתי צריך להשאירו ללא שמירה. אמר רבי זירא, יש ראייה ממה ששנינו במשנה, שור חוזר לתמותו, אם התינוקות ממשמשים בו והוא לא נגח. ומשמע שאם הוא נגח אחרי שהתינוקות ממשמשים בו, חייב לשלם נזק שלם אף שאחרים שיסו את השור. דחה אביי ואמר, האם נאמר במשנה שאם השור נגח בנגיחה זו בעליו חייב לשלם, אולי המשנה אומרת שאם הוא לא נגח הוא חוזר לתמותו, ובנגיחה הבאה משלם חצי נזק. ואם נגח, אינו חוזר לתמותו וישלם בנגיחה הבאה נזק שלם. אבל בנגיחה שנגח מחמת משמוש התינוקות פטור מתשלומים.

ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו, שיסה בו את הכלב שיסה בו נחש, המשסה פטור משום גרמא אבל בעל הכלב חייב. דוחה הגמרא שצריך לשנות אף המשסה פטור.

יש רשות לפרה להלך אבל לא לבטות בחבירו חייב, שיסהו הוא בעצמו פטור, אם הכלב נשך את מי שיסה אותו בעל הכלב פטור מתשלומים. והטעם הוא שאומרים 'כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור'. אמר רב פפא לרבא, שנינו משמו של ריש לקיש כמוך. שאמר ריש לקיש, שתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת, ובעטה מהלכת ברבוצה פטורה, רבוצה במהלכת חייבת. בעל הפרה

387 ואי אפשר לומר שבאו לחייבו על הקטן שבשוורים מפני שיכול לומר שהוא נאבד. תוס'.
388 תוס' מקשים אם כן מנין שאותו שור נגח ג' פעמים. וי"ל שאחרי שכולם העידו ראו את השור והכירו שהוא זה שנגח שלש פעמים.

389 אבל למי שאומר ליעודי גברא קשה שהעדים הראשונים יאמרו האם ידענו שאחרי שלשה ימים יבואו ויעידו שהשור נגח פעמים נוספות, ואנחנו באנו לחייב חצי נזק. ואי אפשר לומר שאין מכירים את השור מפני שמנין להם לדעת שהשור ינגח פעמים נוספות. רש"י. התוס' חולק וסובר שכל שלשת התירוצים הם גם למי שאומר ליעודי גברא. התוס' מקשים למי שאמר ליעודי גברא הרי העדים הראשונים יאמרו שבאנו לחייבו ח"נ אחרי שנכיר אותו, שהרי העדים שאמרו שנגח ביום הראשון אינם יכולים ליעדו. וכן למי שאומר ליעודי תורא. וי"ל שאם היו רוצים רק לחייבו ח"נ כתם לא היה להם להעיד עד שיכירו את השור. תוס'.

390 אינו דומה לשור האיציטדין. תוס'.

שרבצה שינה, מפני שאין לפרה רשות לרבוץ ברשות הרבים, ולכן אם פרה אחרת שינתה ובעטה בה פטור. אמר לו רבא, אני מחייב באותו מקרה מפני שאומרים לבעל הפרה הבעטת, יש לפרתך רשות להלך על הפרה הרובצת ברשות הרבים, אבל אין לה רשות לבעוט בה.

